

سومین نمایشگاه «ماه دوم» در نگارخانه لاله برپا می‌شود و هنرمندان تجسمی در کتبی‌مشردستانه درآمد حاصل از فروش آثار این نمایشگاه را از کودکان غزه اختصاص خواهند داد. پس از برگزاری موفق دومین نمایشگاه ماه دوم که در اردیبهشت ۱۴۰۲ با استقبال خوب هنرمندان شاخص و شهروندان روبه‌رو شده بود، سومین نمایشگاه ماه دوم با گویورتنوری محمدعلی سعیدی زیر نظر مدیریت هنرهای تجسمی و امور موزه‌های سازمان فرهنگی

درآمد «ماه دوم» به کودکان غزه اختصاص می‌یابد

علی مظاهری

گروه فرهنگ

که به ریشه‌ها و بنیادهایی پیروش ببرد که باعث ایجاد تغییر در بینش اسلامی با چیرگی و فرادستی ایران به عنوان ام‌القرای پیروان اسلام ناب‌محمدی (شیعه امامیه) شده، همچنان‌که فوکویاما پس از شکست عراق در جنگ تحمیلی تاکید کرد که باید این انقلاب با با رفاه‌زدگی و تجمل‌گرایی از پا انداخت! اکنون بازشناخت خودمان، ریشه‌های‌مان و شناسایی موقعیت‌مان و روشنگری درباره اسلام سنتی و اسلام سیاسی، ضروری و از محورهایی است که به نظر می‌رسد برای پرورش و شکوفایی و توان‌افزایی نسل نو به آنها نیاز داریم. باید بدانیم پخش سریال حشاشین فقط «نوگ یک کوه یخ» است که به‌زودی با تولیدات ضدایرانی و ضدشیعی بیشتر خواهد شد و اگر در زمینه بازشناخت هویت اسلامی ایرانی‌مان کار نکنیم، دست جریان رقیب فرهنگی را برای تحریف باز خواهیم گذاشت. بر همین اساس با دکتر سعیدعلی بطحانی؛ متخصص کلام و جریان‌شناس فرقه‌های اسلامی به گفت‌وگو پرداختیم تا لایه‌های پید و پنهان حشاشین، مجموعه تلویزیونی پرمخاطب جهان عرب در رمضان ۲۰۲۴ را بکاویم و همچنین راهبردهایی فراره آینده «جهه نرم فرهنگی» را بررسی کنیم.

ایران اسلامی و کنش‌های شیعیان اسماعیلی

جریان‌شناسی جهان اسلام معاصر، حوزه پژوهشی کمتر کاویده‌شده و دانش بکری است. بسیار جای خوشوقتی است که روزنامه جام‌جم روی بررسی زوایای متعدد سریال «حشاشین» تمرکز کرده، زیرا تاریخ اسماعیلیه در ایران اسلامی و کنش‌های شیعیان اسماعیلی در حاشیه‌یابسته‌ای قرار ندارد. دیدن‌نژارِ ها که این سریال به آن پرداخته، مربوط به منطقه «لوات» تاریخی» شامل شامات، مصر، لبنان، اردن و ایران است. یعنی در ماجرای تاریخ حشاشین، ایران ما در کنار سایر مناطق لوات تاریخی برای چند قرن درگیر فعالیت‌های نژاربان شد و بعد اصل حضور حسن صباح (متوفی ۵۱۸ قمری) در تاریخ ایران نیز مربوط به همین پیروان نزار بن المستنصر (متوفی ۴۷۸ قمری) است که از جاشینی خلافت قاطمینام مصر کنار گذاشته شدو در ایران به نسبت مصر به اوقیال بیشتری می‌شود. به عبارتی توجه کم‌رنگ به نژاری‌ها در منطقه لوات است و عنایت اف‌زون در در ایران.

گروه تحریف‌شده

این سخن درباره مصرنیزان‌دست که مصر «سنی‌المذهب و شیعی‌الهیوی» است، یعنی حال و هوای تشیع در سر مردم آن سامان (فسطاط قدیم و مصر جدید) برزنک است و این نکته را در تحلیل سریال حشاشین باید در نظر گرفت. در تیزهای تبلیغی و تریلر سریال حشاشین پیش از ماه مبارک رمضان در مورد این فرقه به‌صراحت اعلام شد که «ان الطائفة التي اربعیت العالم» یعنی مخوف‌ترین گروهی که جهان را ترسانند، مصر با این سریال قصد تعریض به اسلام سیاسی و در لایه‌های پنهان بعدی به ظرافت قصد شیعه‌هراسی سیاسی را داشت، هرچند از قسمت‌های سریال می‌توان برداشت‌های دیگری نیز

ارائه داد. در روزهای اول پخش روزنامه «الشرق الاوسط» که یک خبرگزاری سکولار در عربستان است با اظهار خوشحالی از پخش این سریال گزارشی را منتشر کرد که حشاشین در راستای تعریض به اخوان المسلمین و تخریب چهره این جریان پرنفوذ و موثر جهان اسلام است و تحلیل‌هایی در مورد رابطه حشاشین، شیعه و اسلام سیاسی منتشر کرد، با این‌که اسمال سریال رمضانی عربستانی‌ها (خطوط المعازیب؛ ریسندگی عبا‌های زردوز) پخش شد که به جدال تند سنت و مدرنیته می‌پرداخت و سعی در تحقیر سنت زیر چتر مدرنیته داشت، ولی الشرق الاوسط فقط روی حشاشین تمرکز کرد و ناگهی تحلیلی به سریال عربی خوش‌شان نداشت.

برش

نگاه رهبری به فرقه‌های شیعی

تاریخ اسماعیلیه در ایران اسلامی و کنش‌های شیعیان اسماعیلی در حاشیه‌یابسته‌ای قرار ندارد. حتی در کتاب‌های درسی تاریخی ما به آنها توجه مناسب نشده است؛ در حالی که رهبر معظم انقلاب از فرق شیعه با عنوان «ایتام آل محمد» یاد کردند. به این معنا که باید فرقه‌های شیعی را زیر پر و بال گرفت و با آنها تعامل هوشمندانه و عالمانه برقرار و آنها را زیر چتر اهل بیت(ع)

هنری شهرداری تهران برگزار می‌شود. سومین نمایشگاه با مشارکت هنرمندان مطرح و نمایش منتخبی از آثار ۳۰ هنرمند معاصر شنبه ۸ اردیبهشت ساعت ۱۶ در نگارخانه لاله افتتاح می‌شود. این نمایشگاه تا ۲۶ اردیبهشت از ساعت ۹ تا ۱۷ و پنجشنبه‌ها ساعت ۹ تا ۱۲ به غیر از ایام تعطیل دایر خواهد بود. در این نمایشگاه آثاری از: ناصر اویسی، رضا بانگیز، اردشیر بروجنی، بهمن بروجنی، صادق بریرانی، طاهای بهپناهی، صادق تبریزی، بهنام جلالی جعفری،

هادی جمالی، مهدی حسینی، ابراهیم حقیقی، مصطفی خزایی، کامبیز درمبخش، محمدعلی سعیدی، هوشنگ سیخون، پرویز شاپور، منیژه صحنی، امیر شاهرخ‌فر یوسفی، منصور قن‌دیز، عباس کیارستمی، مارکو گریگوریان، مرتضی گودرزی دیباج، حسین محجوبی، اردشیر محمص، ایراندخت محمص، بهمن محمص، مرتضی ممیز، بهداد نجفی اسداللهی، احمد نصراللهی و رضا هدایت در معرض دید علاقه‌مندان قرار دارد.

در گفت‌وگوی «جام‌جم» با حجت الاسلام سیدعلی بطحانی، فرقه‌شناس و پژوهشگر جریان‌های اسلامی معاصر بررسی شد

ضرورت جریان‌شناسی تحریف‌تاریخ ایران

که سد نفوذ اخوانی‌ها در جوانان باشد، بلکه بتواند جایگزین اخوان در این عرصه مهم شود. اما آنچه که خطر بنیادین به‌شمار می‌آید و مانند بمب هسته‌ای در جهان چرخیده و تاثیرگذاریش به چشم می‌آید اخوانی‌ها هستند. اسلام سنتی‌ها یعنی طیف علی‌الجمعه در حد همین روشنگری درباره شبهات فعالیت دارند. در حالی که اخوانی‌ها از «اسلام‌الحرکی» سخن می‌گویند، اسلام حرکت‌بخش جامعه، اسلام دادگرا، اسلامی که به تحرک و پویایی وامی‌دارد، نه انفعال و عادت و روزمرگی.

سریال حشاشین ضداسلام سیاسی

برگردیم به حشاشین. این سرمایه‌گذاری برای جریانی که السیسی فعلا در چکاد آن است، بسیار آمد دارد و با اهمیت تلقی می‌شود، زیرا با توجه به فضایی که درباره اخوانی‌ها فعالیت‌های‌شان مرور کردیم، به سود السیسی است که به قول معروف به «مغالطه مسموم‌کردن چاه» دست بزنند. یعنی با نمادسازی منفی از اسماعیلیه منسوب به شیعه و اخوان، آنها را ترسناک، و وحشت‌آفرین، تئوریست و خونریز نشان بدهند و برای مخاطبان چنین سریالی جین بیاورند که آنها تروریست، روانی و آدمکش بودند. کارشان شست‌وشوی مغزی و تغییر دادن ذهنیت‌ها بوده‌است. چه سیاست‌گذارو چه سرمایه‌گذار چنین سریال‌هایی به نتیجه‌ای که می‌خواهد می‌رسد، زیرا با ارائه یک محصول حرفه‌ای، خوش‌ساخت، مخاطب‌پسند و چشم‌گیر خواه‌ناخواه مخاطب را مجذوب می‌سازد و در چنین روندی خوراک فرهنگی دلخواه و سفارشی خود را غیرمستقیم به ذهن بینندگان تزریق می‌کند.

یک راهکار

نکته‌ای که در ابتدای امر باید بدان توجه کرد این است که واکنش «کریم شادالحسینی» رهبر چهل‌ونهم فرقه اسماعیلیون در مورد این سریال چیست که باید منتظر ماند و دید که چه عکس‌العملی نسبت به تحریف تاریخ حشاشین نشان خواهد داد، ولی آن بخش از سریال که به شیعه، نگرشی چنین منفی و دروغ‌بین داشته، به نظر می‌رسد در واکنش نخست بایستی رسانه جمهوری اسلامی و صداوسیما در سلسله نشست‌هایی به روشنگری درباره تاریخ حشاشین بپردازد، چراکه به هر حال بخشی از تاریخ ما و کنشگری تاریخی‌ها ما در الموت فروخ‌رین داده‌اند. هرچند این فرقه، دوران تاریکی نیز داشته‌اند و در مقطعی از شریعت دل بریدند و نماز و روزه را کنار گذاشتند اما همچنان لایه‌هایی از آنها هستند که سخن از بازگشت به شریعت می‌زنند و البته فقه اسماعیلی قاضی نعمان (م ۳۶۳ قمری) در کتاب دعائم‌الاسلام نمونه‌ای از فقه اسماعیلی است. بایستی رسمیتی برای اینها در نظر گرفت و مجمع جهانی اهل

سالانه و جایزه‌سال بانام اوازجمله این سرمایه‌گذاری‌های فرهنگی است. بهترین مدل برای السیسی چنین چهره‌ای است که برای کنارزدن اسلام سیاسی اخوانی و اسلام سنتی‌الزهری به کار سیاست‌هایش می‌آید؛ کما این‌که وزیر وقت فرهنگ مصر نیز تاکید داشت ره‌رو/ پیرو همین چهره (طه حسین است) و «طه حسین، روح حاکم فرهنگی دولت‌مصر» است. می‌دانید با وجودی که السیسی، دست‌وپای الزهر را به‌نوعی کوتاه کرده اما الزهر همچنان در مقابل حاکمیت‌ایستادگی می‌کند و تأثیرگذار است. دکتر احمد الطیب که چهل و چهارمین شیخ‌الزهر است حکمی معادل نخست‌وزیر را دارد و جایگاهش هرچند تشریفاتی است اما در مصر بسیار جایگاه بالایی به‌شمار می‌آید. این جایگاه از سوی شیوخ الزهر گزینش و منصوب می‌شود، یعنی دولت در انتخاب ایشان تأثیری ندارد. برخلاف جایگاه مفتی اعظم مصر که مستقیما از طرف دولت برگزیده و نصب می‌شود و رسماً کاربند دولت است.

اسلام سنتی مترقی

بجاست این نکته در مورد اسلام سنتی مورد توجه قرار گیرد که نگاه روشنفکران و سکولارها به سردمداران و پیروان اسلام سنتی کلیلی نگاه ویژه و امیدبخشی نیست؛ درحالی‌که پژوهش‌های آکادمیک روشن کرده که برخی طیف‌های اسلام سنتی نه از جاعی‌اند و نه اخباری‌و نه واپس‌گرا و راه اسلام سنتی از این جریان‌های بدنام جداست و برخی از سنتی‌های کلاسیک، بسیار مترقی‌اند. امسال ماه مبارک رمضان، علی‌الجمعه، مفتی اعظم سابق مصر با آن جایگاه خاص در برنامه‌ای ویژه «تورال‌الدین» شرکت داشت که با نوجوان‌ها نشست و به پرسش‌های‌شان پاسخ داد. سنتی‌های مصر به همین امور و دیده‌شدن قانع هستند و چیز دیگری نمی‌خواهند؛ با نسل نوجوان و جوان ارتباط می‌گیرند و به شبهات آنها پاسخ می‌دهند و از این‌رو اسلام سنتی چنینی، برای سیاست‌امثال السیسی هیچ خطری ندارد. بال‌و‌بر دادن دولت و نظام سیاسی مصر به الجمعه و همانند ایشان از آن روست

باز تعریف کرد. به باور من باید درباره رابطه‌مان با نژاری‌ها به بازنگری بپردازیم و این مسأله را جدی بگیریم. با این‌که آقاخان‌ها سکولار هستند اما مقام معظم رهبری فرموده‌اند که فرق شیعه ای‌تام آل محمد هستند. بالاخره از دل شیعه برجوشیده‌اند و باید با آنها تعامل داشت. این ذهنیت بازرهبری باعث خوشحالی است که در سردمداری کشور عزیزمان، چنین شخصیتی را با افت فکری باز داریم.

روی قفسه

«تیرنگ» راهی بازار شد

کتاب «تیرنگ» در برگزیده چهار نمایشنامه از چهار نویسنده جوان کشورمان در انتشارات سوره مهر به چاپ رسید. تیرنگ عنوان کتابی است که چهار نمایشنامه با عناوین «سرخ او»، «کسی در گور می‌گردد»، «میراشکار» و «میان‌بر» را در خود جای داده‌است. سرخ او به قلم مهیار هزارجریبی، برداشت آزادی از یک زندگی واقعی

است که با محوریت شخصیت‌های «ننه حوا»، «گل نسا»، «آقای مهندس»، «خسرو» و «صبور» نوشته شده‌است. کسی در گور می‌گردد، از محمد فخرایی‌مطلق به بیان واگویی‌های مردمان جنوب به‌خصوص ناخدا‌های این خطه در مواجهه با توفان و دیگر خطرات دربانوردی و نجات آنها توسط پیران دریایی می‌پردازد که در لحظه به لحظه آن با مراسمی قدیمی به اسم «زار» بیشتر آشنا می‌شویم. نمایشنامه سوم با عنوان میراشکار،

از بهاز دوستی با شکالایی تصویری از مقاومت و تلاش یک زن مازندرانی برای حفظ بقا و موقعیت و حریم خود است. زنی به نام شوکار در روزهای حماسه قیام مردم آمل و در دل شب با چیرگی از گروه سرپدران جنگل، در میانه جنگل مواجه می‌شود. آخرین نمایشنامه با نام میان‌بر، از سجاد بحری نمایشی از روزهای بیابانی جنگ تحمیلی و تصمیماتی است که مردم سرزمین ما گرفته‌اند؛ تصمیماتی مانند رفتن یا ماندن.

«آلاء» راهی تونس می‌شود

نمایش «آلاء» تولید حوزه هنری در ادامه اجراهای بین‌المللی خود این‌بار در هفته دوم اردیبهشت ماه در جشنواره مونودرام کارتاژ تونس به روی صحنه می‌رود.

این نمایش به نویسندگی و کارگردانی محمد کاظم تیار است که طراحی آن با استفاده از شیوه‌های مرتبط با حرکات اریال یوگا انجام شده است.

این نمایش، داستان دختری عراقی به نام آلاء را روایت می‌کند که در نوجوانی به دنبال اختلاف شدید با پدرش که سرهنگ ارتش رژیم بعثی عراق است، به ایران می‌گریزد.

در ایران عاشق جوانی ایرانی به نام آرش می‌شود و ازدواج می‌کند.

همزمان با جنگ تحمیلی در پی آرش به میدان‌های جنگ می‌رود و در عملیاتی به اسارت عراقی‌ها درمی‌آید.

جام جم

فرهنگ

CULTURE

پنجشنبه ۶ اردیبهشت ۱۴۰۳ ■ شماره ۶۷۵۰

بیت علیهم‌السلام و مجمع تقرب مذاهب باید به این قضیه عنایت بورزد. هرچند نهادهای امنیتی به این فرق تشیع نگاه مبتنی ندارند اما به‌هر حال باید به این فرق تشیع نگاه‌بازتر و تعامل‌درستی داشته باشیم.

ل‌زوم شناخت تاریخ ایران

مهم‌ترین مسأله نهادهای فرهنگی و پژوهشی شیعه در مواجهه با سریال حشاشین این است که باید نگاه نسل جوان را به تاریخ‌مان تغییر دهیم و ذهن آنها را تاریخی پرورش بدهیم و آنها را به تاریخ ایران اسلامی ببوند دهیم. می‌دانید که سده چهارم را دوران زرین تمدن اسلامی یا دوران طلایی و رنسانس جهان اسلام می‌شمارند، مثلاً جونل آل کرمر آمریکایی در کتاب «احیای فرهنگی در عهد آل بویه؛ انسان‌گرایی در عصر رنسانس اسلامی» چه سنجشی از رویکرد خردگرای انسان‌مدارانه آل بویه داشته است. بارها مقام معظم رهبری به توجه به تاریخ درخشان و متقن ایران پس از اسلام اشاره و بر پرداختن به آن در تولیدات رسانه‌ای تاکید داشته‌اند. ضمن این سخن که منعی ندارد به دوران پیش از اسلام نیز پرداخته شود اما مگر نه این که آل بویه و همین حسن صباح، طاهریان، سامانیان و... در همین دوران بودند و برگ‌های زرینی در تاریخ ایران برجای نهادند که قابل قیاس با سایر ادوار پیش از اسلام است.

همین که به تاریخ زرین ایران پس از اسلام نمی‌پردازیم باعث شده یک شبهه سست رایج شود که طلوع شیعه را با صفوی ذکر می‌کنند، در حالی که صفویه فقط سه سده پیشتر از ما بوده است اما در ایران ما، میراث و سکه‌هایی در قرن اول (سال ۸۶ قمری) ضرب می‌شده (مربوط به نوه جعفرطیار) که عمق نفوذ تشیع در ایران را نشان می‌دهد. به عبارت روشن‌تر، تاریخ‌ما ایرانیان‌شیعی، با‌صدرالامان‌گرم‌خورده‌است. باید روی اینها تمرکز کنیم و در پاسخ به کوشش‌هایی مانند تهیه و پخش سریال حشاشین، از این همه انفعال درآییم، و گرنه از نظر فرهنگی همین گسستی که با زوم‌رها و نسل زد داریم، اگر به نوعی در جایی همین زخم، سرباز کند، بسیار عواقب وخیم و خطرناکی خواهد داشت؛ زیرا نسل جدید و صد البته بی‌اطلاع ما، به خاطر تبلیغات باستان‌گرایان غیرعلمی و افراطی به تاریخ قبل از اسلام توجه می‌کند. شاید توجه به تاریخ ایران قبل از اسلام اشکالی نداشته باشد اما وقتی چنان زوم‌کردن‌های هدایت‌شده و از پیش تعریف شده و هدفمندی به ذهن نسل جدید تلقین می‌شود، به راستی جای نگرانی دارد و تقابل ایران و اسلام شکل می‌گیرد، چراکه پس از اسلام بسیار تاریخ ما در درخشان‌تر است. البته پیش از اسلام را انکار نمی‌کنیم، اگر شما موزه‌های ایران باستان، موزه رضا عباسی و ... را نازید کنید، بالعیان مشاهده می‌کنید که تاریخ ایران پس از اسلام بسیار پر برگ و بار است و خواهید دید که ایران پس از اسلام، شکوه غرور‌انگیزی دارد.

واقع‌گرایی ضروری

البته سخن در این گفت‌وگو چنین نیست که باید روی حشاشین تمرکز کنیم؛ اما لازم است که در این موضوع تاملی بشود تا دریابیم باید با حشاشین (اسماعیلیه) چه کار کنیم. لازم است و باید اتاق فکری برای تاریخ و مسائل تاریخی طراحی شود تا از این همه بی‌خبری برآییم و تکانی به خودمان بدهیم. اسلام سنتی و سایر جریان‌های اسلامی همچنین رسانه‌ها در این باره واقعا وظیفه دارند و باید مسئولیت و نقش‌شان را ایفا کنند. می‌دانید که سریال حشاشین پر از اشتباهات تاریخی غیرقابل بخشش است. بر پایه افسانه سه یار دبستانی، چهار شخصیت بزرگ را که از نظر تاریخی هم‌زمان بودند در حشاشین محور کرده‌اند. حسن صباح را به عنوان رهبر مخوف‌ترین حرکت جهان مطرح کرده تا اسلام سیاسی و شیعه را از این رهگذر بکوبد. خواجه نظام‌الملک چندان کنشگر مهمی در متن نیست و بیشتر حاشیه‌ای است. غزالی را اما این سریال به عنوان چهره‌ای پذیرفتنی نمایش داده که دیدگاه سازندگان حشاشین را نمایندگی می‌کند. غزالی در این سریال تجلی همان ورژن سکولاری است که السیسی می‌پسندد. جالب است با اندکی واکاوی می‌توان دریافت که غزالی این سریال، برابر نهاد طاهای حسینی است که پسند سکولارهای مصر است. سازندگان سریال واقعا کار کرده‌اند و در پرورش نگاه‌شان و افزودن بار معنایی دلخواه‌شان به چهره‌های تاریخی و بهره‌برداری مورد پسندشان واقعا حرفه‌ای عمل کرده‌اند؛ باید توجه کنیم این همه زحمتی که کشیده‌اند چرا از ما بپرنمی‌آید! ما که شرخ‌دا از نظر امکانات چیزی کم نداریم و فقط باید سلیقه به خرج بدهیم. این سریال به قول قدیمی‌ها «کج»؛ اما راج است» یعنی همه چیزش حرفه‌ای و خوش‌ساخت است و در مورد سناریوی آن فکر کرده‌اند و در فرهنگ به اصطلاح نقطه‌زنی کرده‌اند.

قاب

